

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี : ตามแนวพระราชดำริพระบรมราชชนก

ชินจิตต์ ยุกดิรัชนี
จากรวรรณ รั้วไพบูลย์

กรองอักษรแทนมาลัยเทียนรูปหอม นครินทราบรมราชชนนี	ประนตน์อมบาทบงส์องค์พระศรี วโรกาสครบร้อยปีพระราชสมภพ
ทรงสืบสานพระมหิตลาภิเบศ การพยาบาลแพทย์แผนใหม่ที่ทรงพบ	อดุลยเดชวิกรมฯ นำระบบ มาพัฒนาสาธารณสุขให้ก้าวไกล
ทัดเทียมทันนานาอารยประเทศ ทรงเป็นสุขคราราชฎร์พันทุกภัย	เปี่ยมพระเมตต์กรุณาเกินหาไหน ปราศโรคภัยได้เป็นอยู่พ้นลำเค็ญ
ไม่เลือกเพศวัยวรรณะแม้ชาวดอย มูลนิธิมากมายจึงทรงเน้น	ผู้พิการไม่น้อยทรงพบเห็น จุดประสงค์หลายอย่างทรงตริติด
ธ เสด็จประทับห้วงสรวงสวรรค์ วอนทวยเทพเทวานิรมิต	ณ วิมานชั้นฟ้าทรงสถิต ทิพยสุขถวายให้นิรันดร

เนื่องในพระมหามงคลดิถีที่ 21 ตุลาคม 2543 เป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพครบ 100 ปี ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้ทรงเป็นขัตติยนารีศรีประเทศ สมดังพระราชทินนามอันมีความหมายไพเราะจารึกไว้ในพระสุพรรณบัฏ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ที่ 21 ตุลาคม 2443 ณ เมืองนนทบุรี พระนามเดิมว่า สังกวาลย์ ทรงเป็นบุตรของพระชนกชู่ และชนนีดำ และเป็นกำพร้าตั้งแต่พระชนม์ยังน้อย ได้ถวายตัวเป็นข้าหลวงในสมเด็จพระเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร เมื่อยังทรงพระเยาว์ทรงศึกษาในโรงเรียนวัดดอนงคาราม และต่อมาทรงศึกษาที่โรงเรียนสตรีวิทยา และสุดท้ายทรงสำเร็จการศึกษาวิชาพยาบาลจากโรงเรียนแพทย์ผดุงครรภ์และหญิงพยาบาลแห่งศิริราช เมื่อ พ.ศ.2459 และทรงได้รับทุนของสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ไปทรงศึกษาวิชาการพยาบาลเพิ่มเติมที่ ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี 2460

ทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก) เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2463 พระ

โอรสธิดา 3 พระองค์ คือ

- 1) สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
- 2) สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สกลไพศาลมหารัษฎาธิปัตย์ พระอัฐมรามาธิบดินทร สยามินทราธิราชบรมนาถบพิตร
- 3) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

สืบเนื่องจากการที่สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ พระองค์แรก ของกรุงสยาม (สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ราชชนนีพระพันปีหลวง) ซึ่งเป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปรมณทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งราชวงศ์จักรีกับเจ้าจอมมารดาเปี่ยม (สมเด็จพระปิยมหาราชินี) ผู้ทรงเป็นมิ่งขวัญของพระปกนิกรชาวสยามมาตลอดพระชนม์ชีพ นอกจากพระปรีชาสามารถในการปกครองบ้านเมืองให้ร่มเย็นเป็นสุขระหว่างทรงดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแล้วยังได้วางรากฐานความเจริญรุ่งเรืองของประเทศในอนาคตด้วย **โดยที่ทรงประจักษ์แจ่มชัดแล้วว่า ความเฉลียวฉลาดของมนุษย์เรานั้นมีมูลฐานมาจากการศึกษา** ในสมัยนั้นการศึกษายังไม่เจริญกว้างขวาง สำนักศึกษาเจ้านายผู้หญิงอยู่ในพระบรมมหาราชวัง สำหรับศึกษาวิชาการบ้านเรือน การฝีมือของกุลสตรี ส่วนการศึกษาอักษรอาศัยศึกษากับเจ้านายผู้หญิงที่ทรงเชี่ยวชาญซึ่งมีอยู่เพียงไม่กี่พระองค์ พระองค์จึงได้ทรงริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนสตรีขึ้นทั้งในเมืองหลวงและหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันรวบรวม "โรงเรียนในพระองค์" ได้ 10 แห่ง และมีสิทธิ์ได้รับทุนการศึกษาจากเงินกองทุนสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถเป็นประจำทุกปี ปีละหนึ่งทุน และหนึ่งในสิบแห่งของโรงเรียนสตรีเหล่านั้น คือ **โรงเรียนแพทย์ผดุงครรภ์และหญิงพยาบาล** (คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล) ทั้งนี้เนื่องจากการที่พระองค์ทรงริเริ่มการใช้ผดุงครรภ์และการพยาบาลอย่างแผนใหม่ ในคราวประสูติสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ อัสสุวงศ์เดชาวุธ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2431 ทรงเล็งการบรรทมเพลิง (อยู่ไฟ) คนชั้นสูงก็เกิดความนิยมค่อย ๆ เลิกตามไป ทรงพระราชดำริเห็นว่าประชาชนพลเมืองทั้งหลายจะยังไม่เลิกวิธีเก่าได้ จนกว่าจะมีการพยาบาลและผดุงครรภ์แผนใหม่เพียงพอ จึงจัดส่งสตรีไทยทั้ง 4 คนให้ไปเรียนวิชานี้ในประเทศอังกฤษเมื่อ พ.ศ.2436 แต่มีอายุเรียนได้เนื่องจากอังกฤษไม่ยินยอมให้สตรีเรียนการพยาบาลก่อนมีอายุครบ 25 ปี สตรีไทยทั้ง 4 อายุยังน้อยเมื่อเรียนวิชาเบื้องต้นจบแล้วต้องรออีกหลายปี เป็นการเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์จึงให้กลับมาโดยมิได้เรียนวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์

อย่างไรก็ดี พระองค์มิได้ทรงเลิกล้มพระทัยในเรื่องนี้ ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ได้จัดตั้งโรงเรียนแพทย์ผดุงครรภ์และหญิงพยาบาล สังกัดกรมศึกษาธิการกระทรวงธรรมการขึ้นในโรงพยาบาลศิริราช โปรดเกล้าฯ ให้ท่านผู้หญิงเปลี่ยน ภาสกรวงศ์ ซึ่งเป็นสตรีที่มีคุณวุฒิและคุณสมบัติเป็นที่น่ายกย่องนับถือทั่วไปในสมัยนั้นเป็นผู้อำนวยการและโปรดเกล้าฯ ให้นายแพทย์เดช อตัมสัน (พระบำบัตสรพรค) เป็นครูผู้สอน และเริ่มเปิดสอนเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2439 เมื่อเรียนจบหลักสูตรจะได้รับพระราชทานเครื่องมือเครื่องใช้ในการนี้ป็นรางวัล และโปรดให้ประกาศประโยชน์ของการผดุงครรภ์แผนใหม่นี้ให้ทราบโดยทั่วกัน ให้อ้างพระนามของพระองค์ด้วยว่าทรงใช้อยู่เสมอ ทรงเคยเสด็จถึงเสาวภาคย์

โรงพยาบาลศิริราช ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนผดุงครรภ์ และพระราชทานโอกาสให้นักเรียนผดุงครรภ์อธิบายลักษณะการคลอดบุตรถวายด้วยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2440 นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อการพยาบาลเป็นล้นพ้น ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานพระราชโองการแก่นักเรียนแพทย์ผดุงครรภ์ ณ พระตำหนักพญาไท เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม ร.ศ.130 (2454) ความตอนหนึ่งว่า "...บ้านเมืองที่มีสถานพยาบาลดี ย่อมมีประโยชน์สำคัญอย่างหนึ่งเพราะถ้าการพยาบาลดีและเลี้ยงเด็กดี ก็ย่อมทำให้พลเมืองมากขึ้นเป็นธรรมดา เมื่อพลเมืองมากขึ้นเพียงไรก็เป็นทางเจริญ และเป็นกำลังของบ้านเมืองของชาติเรา และการพยาบาลนั้นไม่ใช่จะเป็นประโยชน์แต่การพยาบาลอย่างเดียว ย่อมเป็นประโยชน์สำหรับชาติบ้านเมืองของเราด้วย ขอพวกเจ้าทั้งหลายจงจำคำของเราไว้"

และ...โรงเรียนแพทย์ผดุงครรภ์และหญิงพยาบาลแห่งศิริราชนี้เองเป็นโรงเรียนที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จเข้าศึกษาตามคำชวนของพระยาดำรงแพทยาคูณตั้งแต่พระชนมายุยังไม่ครบ 13 พรรษาบริบูรณ์ จึงทรงเป็นนักเรียนพยาบาลใหม่ที่มีอายุน้อยที่สุดในจำนวน 14 คนของรุ่น แต่ด้วยความรู้ทรงรับการศึกษามากกว่านักเรียนทุกคน ทรงศึกษาการพยาบาลได้ผลดียิ่ง และทั้งยังเป็นที่ยรักและไว้วางใจของบรรดาผู้ที่อยู่ร่วมสถาบันเดียวกันทั้งฝ่ายการแพทย์และการพยาบาลได้ทรงศึกษาอยู่เป็นเวลาหลายปี ทรงฝึกงานทั้งในโรงพยาบาลและนอกสถานที่อย่างชำนาญและคล่องแคล่วจนสำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรผดุงครรภ์และพยาบาลเมื่อ พ.ศ.2459

ในปี พ.ศ.2456 สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก พระโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ได้เสด็จไปศึกษาวิชาแพทย์ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เมืองบอสตัน สหรัฐอเมริกา พระองค์ได้เห็นความสำคัญของการแพทย์และพยาบาลอย่างมาก แต่การที่จะมีแพทย์ที่ดีนั้นจำเป็นจะต้องมีการศึกษาอบรม และจำเป็นต้องเตรียมแพทย์และพยาบาลไว้สำหรับเป็นครูในโรงเรียนแพทย์และพยาบาล ตลอดจนเพื่อให้มีแพทย์และพยาบาลเพียงพอเพื่อช่วยพัฒนาในด้านการรักษาและป้องกันโรคแผนใหม่ด้วย จึงทรงหารือมายังกรมขุนชัยนาทนเรนทร (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร) ซึ่งขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับบัญชาของโรงเรียนแพทย์และโรงเรียนพยาบาล ณ ศิริราชพยาบาล โดยทรงขอให้คัดเลือกนักเรียนที่เหมาะสมไปศึกษาต่อ ณ สหรัฐอเมริกา โดยพระองค์ท่านพระราชทานทุนส่วนพระองค์แก่นักศึกษาแพทย์ 2 ทุน ซึ่งผู้ที่ได้รับการคัดเลือกคือ นักศึกษาลิ ศรีพยัคฆ์ และนักศึกษาแพทย์นิตย เปาวเวทย์ ส่วนทุนวิชาการพยาบาลอีก 2 ทุนนั้น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงได้รับทุนพระราชทานของพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า 1 ทุน และคุณอุบล ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา ได้รับพระราชทานของทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าหญิงโลอลงกรณ์ ซึ่งทั้งหมดได้ออกเดินทางจากประเทศไทยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2460 การเดินทางไปในดินแดนที่ไกลและฝ่าอันตรายเพื่อการศึกษาล่าเรียนต่อนี้ เป็นเหตุให้ประชาชนทั่วไปเริ่มมองเห็นความสำคัญของการแพทย์และการพยาบาลที่สมเด็จพระบรมราชชนกได้ทรงพระดำริให้มีขึ้นน้อย ทั้งยังไม่เคยมีสตรีใดเคยได้รับทุนเช่นนี้มาก่อน จึงเป็นที่เข้าใจกันว่า การแพทย์และการพยาบาลนั้นเป็นบริการที่ชาติต้องการ การที่สมเด็จพระบรม

ราชชนกทรงตระเตรียมโครงการด้วยพระองค์เอง โดยมีได้ทรงทอดอวยหรือเหน็ดเหนื่อยต่อความยากลำบากใด ๆ เพื่อมุ่งมั่นที่จะก่อให้เกิดรากฐานที่มั่นคง เพื่อการพัฒนาการแพทย์และการพยาบาลสืบต่อไป ขณะเดียวกันทรงพระกรุณาเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนเข้ารับภาระและประกอบกิจกรรมและรับผิดชอบด้วย เป็นการพระราชทานความเสมอภาคให้แก่บุรุษและสตรีผู้สนใจและสามารถร่วมกันช่วยประเทศ โดยวิธีทรงช่วยเหลือให้ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี

พ.ศ.2463 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงศึกษาสำเร็จการเตรียมวิชาต่าง ๆ และทรงเข้าศึกษาที่ Massachusetts Institute of Technology โดยศึกษาวิชาอนามัยโรงเรียน (School Health) ซึ่งเป็นวิชาแขนงหนึ่งของสาขาสถาปัตยกรรมสุขศาสตร์ ขณะเดียวกันสมเด็จพระบรมราชชนกก็ทรงศึกษาบางวิชาที่ M.I.T. นี้ด้วยเช่นกัน เมื่อสิ้นฤดูประมาณเดือนกันยายน 2463 จึงเสด็จกลับเมืองไทยเพื่อทรงประกอบพิธีหมั้นและอภิเษกสมรสกับสมเด็จพระบรมราชชนก และเสด็จกลับไปศึกษาต่อทั้งสองพระองค์ในเดือนเดียวกัน ทรงสำเร็จวิชาสาขาสถาปัตยกรรมเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2464 ทรงศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์รากฐานของวิชาการพยาบาลอย่างกว้างขวางตลอดจนวิชาสาขาสถาปัตยกรรมสุขศาสตร์ เพื่อทรงตระเตรียมพระองค์ไว้ช่วยสมเด็จพระบรมราชชนกเกี่ยวกับการพัฒนาแพทย์และการพยาบาล ทรงเห็นความสำคัญของการประสานงาน ทรงเลือกศึกษาเฉพาะวิชาสำคัญ ๆ ของระดับปริญญาตรี เพราะสมเด็จพระบรมราชชนกและพระองค์ท่านทรงมีเวลาจำกัดมาก ทรงตามเสด็จสมเด็จพระบรมราชชนกอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเสด็จไปศึกษาเพิ่มเติมที่ Edunburg สก็อตแลนด์ ขณะเดียวกันก็ได้ติดต่อกับผู้แทนมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ เพื่อขอความช่วยเหลือให้แก่โรงเรียนแพทย์ตามที่รัฐบาลของไทยได้ทูลขอให้ทรงช่วยเหลือด้วย **ทั้งสองพระองค์ได้รับความยากลำบากเป็นอย่างมาก เพื่อทรงก่อรากฐานอันมั่นคงให้แก่การแพทย์และการพยาบาล** เพราะทรงเชื่อมั่นว่าการจะได้อะไรดี ๆ มานั้นต้องลงทุน และทุกอย่างจะต้องรู้แจ้งเห็นจริง

ปลายปี พ.ศ.2466 ทั้งสองพระองค์พร้อมพระราชธิดาจำเป็นต้องเสด็จกลับประเทศไทย เพราะสมเด็จพระบรมราชชนกได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยในกระทรวงธรรมการ ระหว่างนี้ทรงฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ นับตั้งแต่การวางโครงการการบริหาร การปรับปรุงโรงเรียนแพทย์และโรงเรียนพยาบาล การดำเนินงานการเตรียมผู้ที่เหมาะสมเพื่อเป็นครูในด้านการศึกษาตลอดจนการประสานงานกับมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ กับฝ่ายเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของรัฐบาล การแก้ไขการขาดแคลนงบประมาณตลอดจนการก่อสร้าง โดยมีกรมพระนางชยนาทเรนทรทรงเข้าช่วยเหลืออีกพระองค์หนึ่ง เป็นที่ตกลงว่าให้จัดตั้งคณะกรรมการอื่นประกอบด้วยหัวหน้าแผนกวิชาและเจ้าหน้าที่แผนกพยาบาลเป็นกรรมการ โดยกราบทูลเชิญพระองค์เป็นนายก จัดประชุมเดือนละ 2 ครั้ง มีหน้าที่วางนโยบาย นอกจากนี้มีกรรมการบริหารอีกชุดหนึ่ง ซึ่งพระองค์ทรงเป็นกรรมการด้วย และประกอบด้วยคณบดีและหัวหน้าแผนกวิชา เพื่อดำเนินการตามที่กรรมการชุดที่หนึ่งได้ตกลงแนะนำไว้ ทุก ๆ ด้านล้วนเป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งในขณะที่สมเด็จพระบรมราชชนกทรงมีพระภาระหนักอยู่ที่นี่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีก็น่าจะมีพระภาระหนักมากเช่นกัน นอกจากทรงเลี้ยงพระธิดา ยังมีพระภารกิจเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ ตามพระราช

ประเพณีเพื่อแบ่งเบาภาระสมเด็จพระบรมราชชนก และยังได้ทรงติดต่อช่วยเหลือบรรดาพยาบาลและแพทย์อยู่เสมอ และจากการที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงศึกษาวิชาแพทย์และพยาบาล จึงทรงตระหนักในความสำคัญของวิชาชีพพยาบาลเป็นอย่างมากดังพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ฯ ในพิธีทรงเปิดการประชุมพยาบาลแห่งชาติครั้งที่ 1 ณ ศาลาสันติธรรม เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2503 ความบางตอนว่า...**วิชาพยาบาลนี้ เป็นที่รู้จักว่าเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์แขนงอื่นๆ เพราะเป็นที่รู้กันแล้วว่า การรักษาพยาบาลและการป้องกันโรคนั้น ต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และงานทั้งสามแขนงนี้จะต้องเจริญทัดเทียม และอาศัยซึ่งกันและกันจึงจะบังเกิดผลเป็นอย่างดี ผู้ที่สมัครใจเลือกวิชาชีพพยาบาล เป็นผู้ที่ควรได้รับการยกย่อง เพราะเป็นผู้ที่มีเพียงแต่ประกอบอาชีพโดยใช้กำลังแรงและกำลังกายเท่านั้น แต่ต้องใช้กำลังใจอย่างแรงกล้าในการปฏิบัติงานอีกด้วย...จงช่วยกันทำนุบำรุงวิชาชีพนี้ให้ยั่งยืน จงช่วยกันรักษาอุดมคติอันสูงส่งของวิชาชีพพยาบาล ในการช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่เลือกชนชั้นวรรณะ...**

บางเรื่องทรงมีส่วนถวายความร่วมมือกับสมาคมพระบรมราชชนกอย่างใกล้ชิดในการที่ทรงช่วยจัดอุปสรรคที่โรงพยาบาลศิริราชกำลังประสบอยู่ในขณะนั้น คือ

1. เรื่องที่อยู่ของพยาบาลและนักเรียนพยาบาลยังไม่เพียงพอ ได้ทรงใช้เงินส่วนพระองค์ซื้อโรงเรียนวังหลังซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาและซ่อมแซมให้เป็นที่อยู่ของพยาบาลและนักเรียนพยาบาล
2. พระราชทานเงินส่วนพระองค์จ้างพยาบาลต่างประเทศเพื่อมาเป็นอาจารย์ในโรงเรียนพยาบาล เนื่องจากทรงเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็นในการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ (ฝ่ายโรงเรียนการแพทย์ ได้ทรงติดต่อขอให้มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์เป็นผู้ออกค่าจ้างอาจารย์ต่างประเทศทั้งหมด)
3. ทรงทูลเชิญหม่อมเจ้าหญิงจันทรีนิภา เทวกุลมาเป็นอาจารย์ผู้ปกครองโรงเรียนผดุงครรภ์และหญิงพยาบาล ซึ่งแสดงถึงพระวิจรรณญาณอันสุขุม เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่ได้เลือกสรรบุคคลที่เหมาะสมกับหน้าที่ ด้วยท่านหญิงเป็นเจ้านายที่ทรงปรีชาสามารถในการปกครอง ทรงเคร่งครัดในระเบียบประเพณี ทรงรอบรู้ในศิลปวิทยา ชำนาญในการอบรมกุลสตรี ทั้งเป็นที่นับถือไว้วางใจของคนทั่วไป เนื่องจากมีพระราชประสงค์อย่างแรงกล้าให้มีการเอาใจใส่ดูแลการกินอยู่ของพยาบาล ทรงมีความเห็นว่าการสอนศีลธรรมและสอนการกินอยู่ทั่วไปที่ถูกต้องวิธีให้แก่พยาบาลนั้น มีคุณค่ามากเท่าเทียมหรือมากกว่าการสอนตามหลักสูตรเสียอีก วิชาพยาบาลจึงได้เริ่มเฟื่องฟูขึ้น ซึ่งอาจเป็นเหตุหนึ่งให้ครอบครัวดี ๆ ไว้วางใจส่งบุตรหลานเข้าเป็นนักเรียนพยาบาลผดุงครรภ์ในครั้งนั้นมากขึ้น

เหตุการณ์ทางฝ่ายพยาบาลนี้ นับว่าเป็นการปฏิรูปการศึกษาของพยาบาลในยุคสำคัญยิ่ง **สมเด็จพระบรมราชชนก ทรงช่วยจนทุก ๆ อย่าง ได้เข้าหลักการศึกษาวิชาพยาบาลสากลที่มีสฟลอเรนซ์ในดิงเกลได้วางไว้ ทำให้การพยาบาลได้มีรากฐานการศึกษาที่มั่นคง นับว่าทั้งสองพระองค์ได้ทรงมีส่วนช่วยเหลือส่งเสริมรากฐานศึกษาของพยาบาลแท้จริง**

การที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ทรงศึกษาวิชาแพทย์พยาบาลและอื่น ๆ นั้น ช่วยให้พระองค์สามารถรับพระภาระต่าง ๆ ในครอบครัวของพระองค์ได้อย่างสมบูรณ์แบบ ทรงปฏิบัติพระภารกิจทางครอบครัวด้วยพระองค์เองแทบทุกอย่าง นอกจากนี้ยังได้ทรงหาเวลาร่วมกับสมเด็จพระบรมราชชนกในสมาคมกับชาวต่างประเทศและการสังคมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และพยาบาลของประเทศไทยจะเห็นได้ว่า **พระกรณียกิจทั้งสองพระองค์นั้นทรงกระทำร่วมกันตลอดมา โดยพระกรณียกิจของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เป็นแม่บท** แม้เมื่อสิ้นสมเด็จพระบรมราชชนก นอกจากพระราชภาระในการอบรมเลี้ยงดูพระโอรสธิดาทั้ง 3 พระองค์แล้ว สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนียังคงทรงดำเนินกิจการทุกอย่างให้เป็นไปตามพระราชประสงค์เดิมของสมเด็จพระบรมราชชนก เกี่ยวกับการแพทย์และการพยาบาล ตลอดจนกระทั่งพระราชทานเงินเพิ่มเป็นรายเดือนแก่แพทย์ผู้เคยได้รับการพระราชทานทุนส่วนพระองค์ในการเล่าเรียน เพื่อให้มีรายได้พอเพียงสำหรับการครองชีพและพระราชทานเงินทุนการศึกษาแพทย์และพยาบาล ซึ่งทุก ๆ อย่างดำเนินการไปอย่างดี เป็นผลต่อการแพทย์การพยาบาล การศึกษา ตลอดจนการสงเคราะห์ที่เจริญอยู่ในปัจจุบันนี้

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระชาติกำเนิดจากตระกูลสามัญ ทรงบำเพ็ญพระบารมีสูงสุด ทรงมีพระวุฒิปรีชาญาณที่ลุ่มลึกไพศาล และมีพระวิริยะอุตสาหะเป็นเลิศ ในการประกอบพระราชกรณียกิจนานาประการตลอดพระชนม์ชีพ

จากกกุลสตรีสามัญ มาเป็นชายาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ผู้มีพระมหากรุณาธิคุณยิ่งต่อแผ่นดิน และทรงเป็นพระราชมารดาของพระมหากษัตริย์ไทยแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ถึง 2 พระองค์ คือพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ผู้ทรงเพียบพร้อมด้วยปัญญาคุณ พระเมตตาคุณ พระมหากรุณาธิคุณ เป็นที่เคารพรักเทิดทูนของพสกนิกรทั่วประเทศ กล่าวได้ว่า เป็นปรากฏการณ์อันพิเศษสุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันนี้ ทรงมีพระบุญญาธิการครองสิริราชสมบัติยืนนานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใด ทรงนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศชาติและประชาชนเหลือคณานับ ทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาราษฎร์ทุกหนแห่งทั่วพระราชอาณาจักร โดยมีได้ทรงดำเนินถึงความสุขส่วนพระองค์เช่นที่เคยทรงได้รับการปลุกฝังและเสริมส่งตามพระราชปณิธานของพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ด้วยการทุ่มเทอุทิศพระองค์เพื่อประชาราษฎร์ทุกสถาน เป็นประโยชน์คุณูปการสุดที่จะบรรยายได้

หากจะได้เลือกความดีของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีว่าข้อใดเป็นความดีสูงสุด อาจกล่าวได้ว่า **ความดีสูงสุดที่เป็นประโยชน์แก่เราทุกคน คือ พระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตรอันงดงามของพระองค์ เป็นการให้สติแก่พวกเรา ทำให้เราไตร่ตรอง ทำให้เราเกิดความคิด และทรงเป็นแบบฉบับให้เราเดินตามรอยพระยุคลบาท ในอันที่จะดำรงชีวิตเพื่อผู้อื่นมากกว่าตนเอง**

ยากที่จะมีสตรีใดในโลกมาเทียบเทียม ความเป็นแม่ผู้ประเสริฐของพระเจ้าแผ่นดิน

และความเป็นสมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง ผู้ล้าเลิศของอาณาจักรทั่วทั้งประเทศ แม้จะทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาสูงสุดแด่พระองค์มากเพียงใด ก็มีอาจเทียบพระเกียรติคุณที่ทรงบำเพ็ญตลอดพระชนม์ชีพ อันเป็นสิ่งที่ตราตรึงอยู่ในความทรงจำมีรูปลักษณ์ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ที่แผ่ปกคลุมเกล้าชาวประชาทั่วพื้นแผ่นดิน ให้มีแต่ความสงบร่มเย็นเปี่ยมล้นไปด้วยพระเมตตา ยากที่จะหาสิ่งใดมาเปรียบ คือความทรงจำ ความประทับใจ คือความรัก ที่พสกนิกรชาวไทยและรำลึกและจารจดไว้ในดวงจิตตราบชั่วชีวิตจะหาไม่

องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโกได้ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกในปี 2543 อันเป็นปีพระราชสมภพครบ 100 ปี

เอกสารอ้างอิง

1. กลุ่มนักข่าวหญิง สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515
2. คุณหญิงพินพาทยพิทยาภท " สมเด็จพระราชชนนีกับการพยาบาล" บรรยายเนื่องในวันคล้ายวันประสูติของสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ณ หอประชุมโรงพยาบาลประสาทพญาไท 21 ตุลาคม 2506 อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงพินพาทยพิทยาภท กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2533
3. ธนาคารออมสินจัดพิมพ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี กรุงเทพฯ : บริษัท เซเวน พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2538
4. ปรีชา งามณรงค์ "90 พรรษา สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี วันอาทิตย์ที่ 21 ตุลาคม 2533 "ตามรอยพระยุคลบาท" สมาคมศิษย์พยาบาลศิริราชฯ กรุงเทพฯ : หจก. เกษมการพิมพ์, 2538
5. วารสารกระทรวงสาธารณสุข ปีที่ 14 ฉบับที่ 4-6 เมษายน - มิถุนายน 2538 กรุงเทพฯ : หจก. สหประชาพานิชย์
6. ศาสตราจารย์หลวงพินพาทยพิทยาภท "พระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการแพทย์และการสาธารณสุขของสมเด็จพระบรมราชชนก ตัดตอนจากปาฐกถาพิเศษเนื่องในวันครบรอบห้องสมุดบรมราชชนนีกับการพยาบาล "ศรีสังวาลย์" ณ โรงพยาบาลประสาทพญาไท วันที่ 14 มีนาคม 2506 สมเด็จพระบรมราชชนก พระราชบิดาแห่งวงการแพทย์แผนปัจจุบันของไทย ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สนับสนุนการจัดพิมพ์ให้คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี
7. สมาคมธนาคารไทย ประมวลภาพพระราชกรณียกิจ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ, 2537
8. สมเด็จพระย่าของปวงชน มูลนิธิแพทย์อาสา สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในสมัยมงคลเจริญพระชนมายุ 90 พรรษา วันที่ 21 ตุลาคม 2533 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด, 2533

9. สมเด็จพระเจ้า 5 แผ่นดิน : พระแม่แห่ง 2 รัชกาล กรุงเทพฯ : บริษัทพิคเนศ พรินติ้ง, 2539
10. สารสภากาการพยาบาล ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2539 กรุงเทพฯ : มิตรภาพ
การพิมพ์และสตีวดีโอ จำกัด
11. สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราชชนนี : สมเด็จพระเจ้าของแผ่นดิน กรุงเทพฯ : บริษัทด้านสุทธา
การพิมพ์ จำกัด
12. อนุกรรมการจัดทำหนังสือพระบรมราชชนนี สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โพสท์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2527
13. อนุสรณ์ 84 ปี คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (โรงเรียนพยาบาลศิริราช)
กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2525
14. อนุสรณ์ อ.ส.ท. ปีที่ 41 ฉบับที่ 3 ตุลาคม 2543 กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ตะวันออก
จำกัด (มหาชน)

